

ЕКОЛОГІЧНІ ПОСЛУГИ ЯК СПОСІБ ЗАДОВОЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПОТРЕБ СУСПІЛЬСТВА

О.І. Орел, аспірантка

Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир

У процесі життєдіяльності людини формуються потреби, які вона прагне задовольнити. Виникнення тих чи інших потреб зумовлено намаганнями, інтересами, умовами та способом життя. Однак досягнення балансу таких потреб значною мірою залежать від розвитку економічної, соціальної систем, а також екологічного стану довкілля.

У науковій літературі мають місце різні класифікації потреб людини. Науковці акцентують на тому, що вони змінюються із суспільним розвитком: на зміну матеріально-речовим потребам з'являються соціальні потреби. Активізація економічної діяльності та спричинене нею споживання природних ресурсів є наслідком зростання людських потреб та водночас є чинником, що мотивує появу нового виду потреб – екологічних. Відтак екологічні потреби стають важливим складовим елементом життєдіяльності та функціонування людини [3].

У контексті даного дослідження, під екологічними потребами слід розуміти потреби суспільства або окремого індивіда у екологічно безпечному довкіллі, зберіганні навколишнього природного середовища у належному стані для теперішніх та майбутніх поколінь, споживанні екологічних товарів та продуктів харчування, гармонізації взаємовідносин у системі «людина-природа» [5]. Екологічні потреби передбачають доступ людини до всіх життєво важливих і необхідних матеріальних та інформаційних ресурсів, що гарантують здорове існування людини в навколишньому середовищі [7].

Нині багато хвороб людини пов'язують з несприятливою екологічною ситуацією, зокрема зі збільшенням кількості відходів, забрудненням атмосферного повітря, водного середовища, ґрунтів, проживанням на радіаційно-небезпечних територіях, збільшенням рівня шумового забруднення, перенасиченням ринку недоброякісними продуктами харчування та інші екологічні проблеми [4]. Прояви цих проблем виявляються практично у всіх галузях, пов'язаних з матеріальним виробництвом, а особливо у сільському господарстві, металургії, хімічній промисловості [4].

Задоволення екологічних потреб як суспільства, так і окремого індивіда вимагає формування чіткого організаційного механізму [3]. Однією з складових такого організаційного механізму можуть бути екологічні послуги, спрямовані на задоволення екологічних потреб суспільства. На даний час поняття «екологічні послуги» є не достатньо визначеним. Проте, у загальному розумінні їх розглядають як комплекс послуг, основним змістом яких є попередження, усунення, мінімізація шкідливого впливу на людину та поліпшення стану навколишнього середовища [2].

Таблиця 1 – Класифікація екологічних послуг

Класифікаційна ознака	Вид послуг
За сферою застосування	1. Індивідуальні
	2. Суспільству вцілому
За типом утворення	1. Виробничого спрямування
	2. Невиробничого спрямування
За об'єктом дослідження	1. Атмосферне повітря
	2. Водне середовище
	3. Ґрунти
	4. Лісові ресурси
За умовами надання	1. Безкоштовні
	2. Пільгові
	3. На платній основі
За суб'єктами, що надають послуги	1. Державні установи (органи законодавчо-нормативного забезпечення; служби по вирішенню питань, пов'язаних з охороною навколишнього середовища на загальнодержавному чи регіональному рівнях)
	2. Громадські організації (партії, добровільні громадські екологічні об'єднання; дитячі організації, студентські організації)
	3. Приватні організації (маркетингові, страхові організації; консалтингові, аудиторські фірми; підприємства з утилізації відходів)
За часом надання	1. Одноразові
	2. За необхідністю
	3. Постійні

В зарубіжній літературі існує поняття екосистемних послуг, що складають потік матеріалів, енергії та інформації, що надходить з навколишнього середовища, і в поєднанні з природними і людськими ресурсами створюють благополуччя для суспільства [6]. Таке визначення екологічних послуг є дещо вузьким. Для з'ясування сутності екологічних послуг доречним буде групування екологічних послуг, виходячи із класифікаційних ознак категорії «послуги» (табл. 1).

За типом утворення можна виділити екологічні послуги виробничого спрямування, пов'язані з створенням, оновленням, модернізацією, тобто «зелене» будівництво, флористика, ландшафтний дизайн. Послуги

невиробничого спрямування включатимуть всі ті види екологічних послуг, які не пов'язані з промисловим і сільськогосподарським виробництвом, а також, не включатимуть видобування корисних копалин. У вітчизняній літературі наводиться класифікація підприємств сфери екологічних послуг [5].

Таблиця 2 – Класифікація екологічних послуг за функціональним призначенням

Тип послуг	Різновид послуг
Економічна сфера	<ul style="list-style-type: none"> ✓ екологічний аудит; ✓ екологічний менеджмент; ✓ екологічне страхування; ✓ моніторинг оточуючого середовища; ✓ екологічний інжиніринг; ✓ екологічний консалтинг; ✓ екологічна сертифікація; ✓ оцінка викидів забруднюючих речовин.
Технологічна сфера	<ul style="list-style-type: none"> ✓ розробка програм та інформаційне забезпечення для природоохоронних цілей; ✓ прилади та системи екологічного контролю на промислових підприємствах; ✓ природоохоронне проектування, нормування, планування; ✓ «зелене» будівництво та «екодизайн».
Соціальна сфера	<ul style="list-style-type: none"> ✓ зелений туризм; ✓ підготовка спеціалістів екологів, підвищення їх кваліфікації; ✓ флористика, озеленення, ландшафтний дизайн.

Слід звернути особливу увагу на розподіл екологічних послуг залежно від функціонального призначення. Метою реалізації послуг в економічній сфері є отримання додаткового прибутку, підвищення іміджу підприємства при його виході на зовнішній ринок, створення іміджу підприємства як «екологічно-дружнього» до довкілля. Метою ж послуг у технологічній сфері буде оцінка, мінімізація та попередження негативного впливу діяльності на оточуюче середовище, попередження ризику виникнення катастроф. Людина, по своїй природі має потребу спілкування з природою, тому для реалізації такої мети важливим буде запровадження комплексу екологічних послуг у соціальній сфері, що мають на меті відпочинок та естетичне задоволення в системі «людина-природа» (табл. 2).

Таким чином, провідне місце серед людських потреб займають екологічні потреби. Екологічні послуги, під якими розуміють комплекс послуг з попередження шкідливого впливу на оточуюче середовище, можуть слугувати одним з напрямів їх задоволення. Відсутність чіткого визначення їх сутності потребують формування змісту та класифікації даного поняття, що надасть можливість з'ясувати яким чином можна задовольнити потреби суспільства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вічевич А.М., Вайданич Т.В., Дідович І.І. Дідович А.П. Екологічний маркетинг: Навч. посібник. – Львів: УкрДЛТУ, 2002. – 248 с.
2. Екологічна енциклопедія: У 3 т. / Редколегія: А.В.Толстоухов (головний редактор) та ін. – К.: ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2008. – Т.3: О-Я. – 472 с.: іл. – (в опр)
3. Зіновчук Н.В. Екологічна політика в АПК: економічний аспект. – Львів: Львівський держ. аграр. ун-т, ННВК «АТБ», 2007. – 394 с.
4. Полятикін Л.І., Бестік О.В. Трансформація екологічних проблем у сучасному світі // Вісник Сумського національного аграрного університету (серія «Економіка та менеджмент»). – Випуск 3-4 (16-17), 2005. – с.151-154
5. Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Білявський Г.О. та ін. Екологічне управління: Підручник. – К.: Либідь, 2004. — 432 с.
6. Costanza R. (et al). The value of the world's ecosystem services and natural capital. «Nature», Vol. 386, 1997, p. 253-260
7. www.eco-live.com.ua